

dr hab. Ilona Urych, prof. ASzWoj
Akademia Sztuki Wojennej
Warszawa

Warszawa, 23.04.2025 r.

**Recenzja pracy doktorskiej „Uwarunkowania poczucia bezpieczeństwa żołnierzy
Sił Zbrojnych RP – uczestników misji poza granicami kraju”,
ss. 358**

Przyjęta do recenzji praca doktorska Pani magister Bożeny Różańskiej pt. „Uwarunkowania poczucia bezpieczeństwa żołnierzy Sił Zbrojnych RP – uczestników misji poza granicami kraju” została napisana pod kierunkiem gen. bryg. rez. prof. dr. hab. Tadeusza Szczurka oraz promotora pomocniczego dr Justyny Stochaj w Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego.

1. Znaczenie podjętego tematu pracy doktorskiej

Prowadząc badania właściwe naukom o bezpieczeństwie i podejmując w ich obszarze namysł nad żołnierzami Sił Zbrojnych RP służącymi poza granicami kraju, warto deskrypcji naukowej poddać uwarunkowania poczucia bezpieczeństwa tych żołnierzy, co właśnie uczyniła magister Bożena Różańska w swojej rozprawie doktorskiej. Tym samym przedstawiony wywód – dla którego pojęciami centralnymi są: bezpieczeństwo, poczucie bezpieczeństwa, zagrożenie, poczucie zagrożenia, operacja poza granicami kraju – jawi się jako nośnik treści niezwykle aktualnych ze względu na potencjalne możliwości wykorzystania zaproponowanych na podstawie uzyskanych wyników badań działań, jakie należałoby podjąć, aby poprawić poczucie bezpieczeństwa żołnierzy w trakcie operacji poza granicami kraju. Podjęta analiza ma przy tym charakter deskryptywny – Doktorantka zidentyfikowała i usystematyzowała teoretyczne aspekty uwarunkowania poczucia bezpieczeństwa oraz zagrożenia uczestników operacji poza granicami państwa – oraz użyteczny – Autorka wskazała możliwe kierunki poprawy poczucia bezpieczeństwa owych żołnierzy.

Podjęty temat pracy doktorskiej stanowi cenny głos w naukowej dyskusji, mającej na celu zwrócenie uwagi na związek między uwarunkowaniami subiektywnymi, obiektywnymi i sytuacyjnymi a poczuciem bezpieczeństwa żołnierzy uczestniczących w misjach pokojowych

oraz jest ważny z perspektywy nauk o bezpieczeństwie. Trafnie zależność tą zauważyła również Doktorantka, wskazując, że: „[...] Przeprowadzone analizy pokazują, że dla badanych żołnierzy na misji poza granicami państwa w sytuacji wielu obciążeń: bezpieczeństwo to uświadomiony stan komfortu wyrażający się w braku zagrożeń. Dla bezpieczeństwa badanych żołnierzy kluczowe okazały się aspekty materialne, relacje osobiste i zawodowe oraz harmonia rodzinna. Wartość bezpieczeństwa wyraża się dla nich przede wszystkim poprzez bezpieczeństwo rodziny.” (s. 301).

O aktualności zagadnienia podjętego przez Doktorantkę świadczy również fakt, że Siły Zbrojnych RP od 1953 r. licznie uczestniczą w operacjach poza granicami państwa. Misje te prowadzone są głównie pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), Sojuszu Północnoatlantyckiego (ang. *North Atlantic Treaty Organization* – NATO), Unii Europejskiej (UE) czy Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Obecnie w misjach zagranicznych Wojsko Polskie wystawia 10 kontyngentów, w tym 5 w misjach NATO i 3 w unijnych. Oznacza to, że liczba polskich żołnierzy, którzy realizują zadania poza granicami naszego kraju jest znaczna, a poczucie ich bezpieczeństwa stanowi ważny imperatyw do refleksji w zakresie możliwości ich efektywnej służby, co uczyniła mgr Bożena Różańska w recenzowanej pracy doktorskiej. Jednocześnie Autorka swoją uwagę skoncentrowała na problematyce wyzwań współczesnego wojska, jako fundamentu w kształtowaniu mechanizmów psychologicznych mających wpływ na poczucie bezpieczeństwa żołnierzy, co dodatkowo stanowi o oryginalności podjętego tematu i rozwiązanego problemu naukowego.

2. Ocena metodologiczna

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pani magister Bożeny Różańskiej pt. „Uwarunkowania poczucia bezpieczeństwa żołnierzy Sił Zbrojnych RP – uczestników misji poza granicami kraju” została wykonana zgodnie z podstawami metodologicznymi stosowanymi w naukach społecznych. Założenia badawcze przedstawiono w rozdziale drugim pt. „Metodologiczne podstawy badań”. Uzasadniony tu został wybór tematu i istota podjętych badań. Wskazano również przedmiot i cel badań, sformułowano problem badawczy i hipotezę badawczą. Przedstawiono także metody, techniki i narzędzia badawcze. W rozdziale tym omówiono też przebieg procesu badawczego i ograniczenia badawcze (ss. 87–90), chociaż spis treści nie zawiera tych elementów. W części metodologicznej nie została scharakteryzowana

próba badawcza ani obszar badań, co Autorka „zapowiedziała” we wstępie (s. 8). Nie zaprezentowano również zmiennych i wskaźników, co w mojej opinii warto było uczynić.

Przedmiotem badań Autorka uczyniła „[...] procesy świadomościowe w obszarze bezpieczeństwa podmiotów indywidualnych i zbiorowych, czynniki warunkujące poczucie bezpieczeństwa bądź braku poczucia bezpieczeństwa żołnierzy Sił Zbrojnych uczestniczących w misji poza granicami kraju, jakie mają wpływ na dobrostan żołnierzy zawodowych w specyficznych, trudnych warunkach obciążeń psychicznych i stresu oraz perspektywa przyjęta przez żołnierzy zawodowych podczas misji w zakresie doświadczanego bezpieczeństwa” (s. 74).

Cel badań mgr Bożena Różańska podzieliła na poznawczy i utylitarny, co oceniam jako wartościowe działanie, pozwalające na wyjaśnienie analizowanych zjawisk i wzbogacenie teorii nauk o bezpieczeństwie, a także na praktyczne zastosowanie wyników przeprowadzonych badań. Celem poznawczym Kandydatka na stopień doktora określiła identyfikację „[...] tendencji stanu obecnego w zakresie bezpieczeństwa, w tym zagrożeń i innych czynników mających wpływ na poczucie bezpieczeństwa w specyficznych, trudnych warunkach, ze szczególnym uwzględnieniem roli, jaką odgrywają w tej aktywności aspekty pozawojaskowe” (s. 74). Z kolei za cel utylitarny przyjęła „[...] wskazanie pożądanych kierunków zmian w obszarze wieloaspektowego oddziaływania na bezpieczeństwa podmiotów indywidualnych i zbiorowych w obliczu zmieniających się w wojsku pokoleń X, Y czy Z oraz wzrastającej liczebności wojska” (ss. 74–75). Oceniam, że cel badań został sformułowany poprawnie.

Problem badawczy recenzowanej pracy doktorskiej zawierał się w pytaniu: „Jakie są istotne czynniki mające wpływ na poczucia bezpieczeństwa żołnierzy WP uczestniczących w misji poza granicami państwa oraz jakie działania należałoby podjąć, aby to poczucie poprawić?” (s. 75). Autorka wskazała również pięć problemów szczegółowych, których rozwiązanie zawarte jest w pięciu merytorycznych rozdziałach dysertacji. Tym samym odpowiedź na pierwszy problem szczegółowy „Jak definiowane jest poczucie bezpieczeństwa i jego braku?” (s. 75) znajduje się w pierwszym rozdziale pt. „Poczucie bezpieczeństwa – ustalenia terminologiczne”. Z kolei odpowiedź na drugi problem szczegółowy „Jakie są uwarunkowania subiektywne (psychologiczne, świadomościowe) poczucia bezpieczeństwa żołnierzy?” (s. 75) jest w trzecim rozdziale pt. „Uwarunkowania subiektywne poczucia bezpieczeństwa”. Ponadto odpowiedź na trzeci problem szczegółowy „Jakie są uwarunkowania obiektywne poczucia bezpieczeństwa żołnierzy?” (s. 75) mieści się w czwartym rozdziale pt. „Uwarunkowania obiektywne poczucia bezpieczeństwa badanych żołnierzy”. Natomiast

odpowiedź na czwarty problem szczegółowy „Jak kształtuje się poczucie bezpieczeństwa wśród żołnierzy biorących udział w misji poza granicami państwa?” (s. 75) występuje w rozdziale piątym pt. „Uwarunkowania sytuacyjne a poczucie bezpieczeństwa żołnierzy uczestniczących w misji”, zaś odpowiedź na piąty problem szczegółowy „Jakie kierunki zmian należałoby podjąć, aby poprawić poczucie bezpieczeństwa w obszarze wieloaspektowego oddziaływania na poczucie bezpieczeństwa podmiotów indywidualnych i zbiorowych w obliczu zmieniających się w wojsku pokoleń X, Y czy Z oraz wzrastającej liczebności wojska?” (s. 76) usytuowana jest w rozdziale szóstym pt. „Prognozowane kierunki zmian w obszarze wieloaspektowego oddziaływania na poczucie bezpieczeństwa podmiotów indywidualnych i zbiorowych”. Stwierdzam, że Autorka prawidłowo zidentyfikowała problem główny i problemy szczegółowe oraz doprowadziła do ich rozwiązania.

Kandydatka na stopień doktora postawiła również hipotezę główną oraz pięć hipotez szczegółowych, które stanowią przypuszczalne założenia, a jednocześnie odpowiedzi na określone w pracy problemy badawcze. W mojej ocenie hipotezy sformułowane są poprawnie, aczkolwiek hipoteza główna (ss. 76–77) wydaje się zbyt „rozmyta”, a tym samym tylko po części precyzyjna. Zawiera bowiem przypuszczalne czynniki wpływające na poczucia bezpieczeństwa żołnierzy WP uczestniczących w misji poza granicami państwa (czynniki subiektywne, w tym psychologiczne i świadomościowe, czynniki obiektywne, jak: liczebność, organizacja kontyngentu, wyposażenie i wyszkolenie wojska oraz czynniki sytuacyjne, których nie wyodrębniono), ale jej dalsza część, która winna przedstawiać domniemywane działania, jakie należałoby podjąć, aby to poczucie poprawić, nie została precyzyjnie sformułowana. Być może w namyśle mgr Bożeny Różańskiej ten element prezentuje piąta hipoteza szczegółowa, nie mniej jednak w mojej ocenie warto byłoby uzupełnić hipotezę główną.

W pracy wykorzystano metody teoretyczne i empiryczne. Na ss. 79–80 Autorka wskazuje na wykorzystanie takich metod teoretycznych, jak: analiza, abstrahowanie, synteza, wnioskowanie, porównywanie, analogia, uogólnienie, dedukcja, metoda geograficzna ramach metod teoretycznych. Z kolei na dalszych stronach pracy (ss. 85–87) Pani mgr Różańska dowodzi wykorzystania następujących metod teoretycznych: analiza, synteza, abstrahowanie, porównanie, redukcja, wnioskowanie, dedukcja, uogólnienie. W związku z tą rozbieżnością proszę zatem Kandydatkę na stopień doktora, aby podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej wyjaśniła, **które ze wskazanych teoretycznych metod badawczych zostały faktycznie zastosowane?**

W podrozdziale 2.5. „Metody, techniki i narzędzia badawcze” Autorka wskazuje, że z metod empirycznych wykorzystano obserwację i „[...] sondaż diagnostyczny w formie

kwestionariusza ankiety anonimowej” (s. 80), co powoduje pewną wątpliwość recenzenta w zakresie rozróżnienia przez Doktorantkę metody od techniki badawczej. Pani magister Różańska trafnie wskazuje zastosowane narzędzia badawcze, jak: Kwestionariusz Doświadczenia Bezpieczeństwa, Kwestionariusz Bezpieczeństwo Psychologiczne, Mini-COPE Charles CARVER i Skala Oceny Społecznego Reagowania. Nie wskazała przy tym na kwestionariusz obserwacji, którego nie ma również wśród załączników oraz na kwestionariusz wywiadu, który stanowi załącznik nr 1 (ss. 350–353), będący w rzeczy samej kwestionariuszem ankiety, który Autorka opisuje w podrozdziale 5.1. „Założenia i przebieg badań” (ss. 225–227).

W badaniach wzięło udział 221 respondentów, będących żołnierzami Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Rumunii, a do analiz włączono dane zebrane od 191 osób. Warto przy tym podkreślić trud badawczy Autorki w zebraniu danych empirycznych od grupy żołnierzy służących poza granicami kraju.

W ogólnej konstatacji dotyczącej części metodologicznej rozprawy stwierdzam, że Doktorantka jest dobrze przygotowana do realizacji badań naukowych. Wykazała się przy tym samodzielnością intelektualną oraz skrupulatną analizą wyników badań uzyskanych z zastosowania różnorodnych narzędzi.

3. Struktura pracy

Praca składa się ze: wstępu, siedmiu zasadniczych rozdziałów, zakończenia, bibliografii, spisu rysunków i tabel oraz załączników. Analizę problematyki zawartej w poszczególnych rozdziałach – oprócz drugiego rozdziału poświęconego metodologii – kończą syntetyczne wnioski, co bez wątpienia jest zaletą recenzowanej rozprawy. Dysertacja opatrzona jest ponadto streszczeniem i słowami kluczowymi (w języku polskim i angielskim).

Rozdział pierwszy pt. „Poczucie bezpieczeństwa – ustalenia terminologiczne” charakteryzuje pojęcie bezpieczeństwa, istotę poczucia bezpieczeństwa oraz źródła zagrożeń poczucia bezpieczeństwa. Rozdział drugi pt. „Metodologiczne podstawy badań” prezentuje metodologię badań, co omówiono powyżej. Rozdział trzeci został zatytułowany jako: „Uwarunkowania subiektywne poczucia bezpieczeństwa” przedstawia istotne zjawiska pozamilitarne, mające wpływ na poczucie bezpieczeństwa żołnierzy, jak: odporność psychiczna, zwiększenie liczebności wojska, stereotypy, zmiana pokoleń i stres. W czwartym rozdziale pt. „Uwarunkowania obiektywne poczucia bezpieczeństwa badanych żołnierzy”

omówiono zagadnienia organizacji, formowania, realizowanych zadań i wyszkolenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Rumunii. W rozdziale piątym pt. „Uwarunkowania sytuacyjne a poczucie bezpieczeństwa żołnierzy uczestniczących w misji” przedstawiono założenia i przebieg badań oraz analizę wyników badań empirycznych nt. poczucia bezpieczeństwa żołnierzy w sytuacji realizacji zadań poza granicami państwa. W rozdziale szóstym pt. „Prognozowane kierunki zmian w obszarze wieloaspektowego oddziaływania na poczucie bezpieczeństwa podmiotów indywidualnych i zbiorowych” zostały określone rekomendowane kierunki rozwoju i doskonalenia procesu przygotowania żołnierzy Sił Zbrojnych RP do służby poza granicami kraju i poprawy poczucia ich bezpieczeństwa.

Struktura pracy jest spójna i logiczna, a zawarte w niej treści są adekwatne do przyjętych założeń metodologicznych. Pewnego rodzaju zdziwienie tyczy się kolejności przyjętych rozdziałów, gdzie zwyczajowo w naukach o bezpieczeństwie rozdział pierwszy jest rozdziałem metodologicznym. Taki układ pracy byłby również adekwatny do kolejności sformułowanych szczegółowych problemów badawczych, których rozwiązanie znajduje się obecnie w rozdziale pierwszym i od trzeciego do szóstego. Nie mniej jednak nie oceniam przyjętej kolejności rozdziałów jako błędnej, lecz wskazuję na możliwości jej korekty.

Ponadto w mojej ocenie poszczególne podrozdziały w rozdziale trzecim, ze względu na bogactwo przedstawionych treści, winny być podzielone na mniejsze części. Przykładowo podrozdział 3.4. „Zmiana pokoleń w służbie żołnierzy a poczucie bezpieczeństwa żołnierzy” mógłby być podzielony na kolejne części, w których Autorka wyeksponowałaby m.in. charakterystykę pokolenia X, Y, Z, do którego odwołuję się w elementach metodologicznych pracy, w analizie wyników badań oraz w zakończeniu.

Zauważam również, że podrozdział 5.1. „Założenia i przebieg badań”, oprócz elementów wynikających z tytułu, zawiera również szczegółowy opis stosowanych narzędzi badawczych. Wydaje się, że elementy te mogłyby być przedstawione w rozdziale metodologicznym. Ponadto w podrozdziale 5.2. „Wyniki badań własnych” scharakteryzowano badanych – 191 żołnierzy Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Rumunii – pod względem cech socjometrycznych oraz omówiono procedurę badania, co również mógłby zawierać rozdział metodologiczny. W związku z przedstawioną charakterystyką badanych ze względu na zmienne socjodemograficzne (s. 238) proszę Panią magister, aby podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej wyjaśniła, **czy na podstawie przeprowadzonych badań można wskazać, w jakim stopniu poczucie bezpieczeństwa żołnierzy poza granicami kraju jest zależne od ich płci, stopnia wojskowego, wieku, miejsca zamieszkania lub stażu pracy?**

Zaproponowane przeze mnie zmiany mają charakter sugestii i nie przesądzają o pozytywnej ocenie struktury recenzowanej pracy doktorskiej, która jest spójna i logiczna. Warto przy tym wskazać na klarowność terminologiczną zastosowaną w strukturze pracy. W całości rozprawy Autorka konsekwentnie posługuje się przyjętą nomenklaturą pojęciową, co bez wątpienia dodaje przejrzystości recenzowanej rozprawie.

4. Ocena merytoryczna

Temat rozprawy doktorskiej jest poznawczo wartościowy z uwagi na ważność i aktualność prezentowanych analiz w zakresie potrzeb przygotowania żołnierzy Sił Zbrojnych RP do służby poza granicami kraju. O walorach poznawczych, a także utylitarnych tematu świadczą także wymiary postulowanych zmian dotyczące owego przygotowania. Wybrany przedmiot badań jest zatem nie tylko zagadnieniem ważnym, co wręcz koniecznym do eksploracji zarówno w obszarze poznania naukowego, jak i w praktyce wojskowej.

Po lekturze dysertacji stwierdzam, że mgr Bożena Różańska posiada ogólną wiedzę teoretyczną dotyczącą dyscypliny nauki o bezpieczeństwie, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań poczucia bezpieczeństwa żołnierzy służących w operacja poza granicami kraju oraz zagrożeń tego bezpieczeństwa. Jak słusznie wskazała Autorka: „[...] W niniejszej pracy wykazano, że żołnierze muszą nie tylko definiować zagrożenia, ale także potrafić się do nich przygotować z perspektywy uwzględniającej świadomość udziału w kształtowaniu bezpieczeństwa.” (s. 321). Proszę zatem Kandydatkę na stopień doktora, aby podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej wyjaśniła **po czym można poznać, że procesy te nie są efektywne, z powodu czego żołnierz może być w tzw. kryzysie psychologicznym, a tym samym swoim zachowaniem może sygnalizować, że wymaga on profesjonalnego wsparcia?**

Doktorantka zna i rozumie kluczowe dla dyscypliny pojęcia, czego potwierdzeniem jest ich stosowanie w części teoretycznej i empirycznej dysertacji. W rozdziale pierwszym, trzecim i czwartym płynnie prowadzi narrację wokół terminu poczucia bezpieczeństwa oraz jego subiektywnych i obiektywnych uwarunkowań, podkreślając aspekt służby żołnierzy poza granicami kraju. W rozdziale piątym zaprezentowane wyniki badań dowodzą umiejętności poprawnego sformułowania sprawozdania z wyników badań w sferze formy i treści oraz umiejętności krytycznej analizy oceny uzyskanych danych empirycznych. Trafnie wyniki swoich badań podsumowała sama Autorka: „[...] Mimo dynamiki sytuacji, zmienności

i turbulentności otoczenia badania pokazują, że w świadomości żołnierzy większe znaczenie dla poczucia bezpieczeństwa mają zagrożenia niemilitarne (...). Zagrożenie bezpieczeństwa więzi społecznych i bezpieczeństwa materialnego – to one przede wszystkim budzą obawy w świadomości żołnierzy podczas działań poza granicami państwa i wpływają na ich sferę niebezpieczeństwa. Badania własne są potwierdzeniem kluczowej roli podstawowych potrzeb psychologicznych dla bezpieczeństwa.” (s. 321). Z kolei analizy przedstawione w rozdziale szóstym wskazują na wysoki walor użyteczności oraz praktycznej możliwości zastosowania przedstawionych rozwiązań zwłaszcza potrzebnych kierunków rozwoju środowiska badanych żołnierzy, kierunków doskonalenia procesu ich przygotowania do misji poza granicami kraju oraz proponowanych działań, mających na celu poprawę poczucia bezpieczeństwa tych żołnierzy.

W całej pracy Kandydatka na stopień doktora sprawnie korzysta z aparatury pojęciowej nauk o bezpieczeństwie. Autorka stosuje i wyjaśnia m.in. termin „odporność psychiczna”. Z kolei współcześnie, w związku z polityką odstraszania, która ma zmniejszyć prawdopodobieństwo zaatakowania państwa przez przeciwnika, popularny jest termin podobny, jakim jest „odporność społeczna”. **Poproszę, aby podczas publicznej obrony Pani mgr Bożena Różańska wskazała, jak rozumie „odporność społeczną” i jakim zagrożeniom ma przeciwdziałać, a także, jaki jest jej związek z „odpornością psychiczną”?**

Zauważyć przy tym warto, że przedstawiona dysertacja stanowi spójny logicznie wywód naukowy, w którym zostały połączone ze sobą wyniki badań uzyskanych metodami, i teoretycznymi, i empirycznymi. Warto też podkreślić, że zawarte w toku narracji analizy zostały dobrze uzasadnione. Kreśli się w nich bowiem specyfika uwarunkowań poczucia bezpieczeństwa polskiego żołnierza służącego poza granicami kraju, którą – chociaż nienapawającą optymizmem – można holistycznie poprawić, co wskazała w swojej pracy doktorskiej mgr Różańska.

Przywołana w pracy literatura ukazuje podejście interdyscyplinarne w badaniach nad bezpieczeństwem ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia psychologii, co jest zasadne ze względu na przedmiot badań. Autorka odwołała się łącznie do 274 pozycji, które niestety nie zostały podzielone, np. na: wydawnictwa zwarte, artykuły naukowe i akty prawne. Należy również wskazać, że wykorzystana literatura została dobrana w sposób uzasadniony tematem prowadzonych badań. Na pochwałę zasługuje bogactwo dobranej bibliografii, również anglojęzycznej.

Redakcję przedstawionej dysertacji należy ocenić w większości pozytywnie. Przypisy zostały wykonane w znacznej mierze poprawnie. Rozprawa napisana została językiem

naukowym, a tok wyводу jest klarowny. Poszczególne części pracy zostały rozplanowane prawidłowo, a stworzona narracja to – według mojej oceny – czytelny i dobrze przemyślany dyskurs naukowy, pozytywnie rokujący do realizacji przez Doktorantkę dalszych badań.

5. Wnioski końcowe

Recenzowana rozprawa doktorska Pani magister Bożeny Różańskiej pt. „Uwarunkowania poczucia bezpieczeństwa żołnierzy Sił Zbrojnych RP – uczestników misji poza granicami kraju”, która została napisana pod kierunkiem gen. bryg. rez. prof. dr. hab. Tadeusza Szczurka oraz promotora pomocniczego dr Justyny Stochaj w Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego jest oryginalnym dziełem naukowym i przyczyniła się do rozwiązania problemu naukowego dotyczącego czynników mających wpływ na poczucia bezpieczeństwa żołnierzy Wojska Polskiego, którzy uczestniczą w misji poza granicami państwa oraz działań, jakie należy podjąć, aby to poczucie poprawić. Przedstawione rozwiązania problemu naukowego w ujęciu teoretycznym i empirycznym są nowatorskie i aktualne oraz posiadają wysoki stopień użyteczności. Autorka wykazała się umiejętnością analizy materiału teoretycznego i empirycznego oraz formułowania wniosków z badań.

Do mankamentów recenzowanej dysertacji należą nieścisłości metodologiczne, które warto skorygować przed ewentualnym drukiem pracy.

Należy podkreślić, że wartość recenzowanej rozprawy uzasadniają następujące elementy:

1. Oryginalność przedmiotu badań i sformułowanego problemu naukowego.
2. Rozumienie uwarunkowań poczucia bezpieczeństwa żołnierzy służących w operacjach poza państwem polskim.
3. Realizacja badań poza granicami kraju w środowisku niechętnym do udziału w badaniach.
4. Samodzielność prowadzenia badań naukowych i opracowania ich wyników.
5. Samodzielność formułowania wniosków.
6. Bogata bibliografia – łącznie do 274 pozycji.
7. Walek użyteczny dysertacji, pozwalający na zastosowanie niskobudżetowych, a przy tym skutecznych mechanizmów, które mogą zwiększyć poczucie bezpieczeństwa żołnierzy, którzy służą poza granicami kraju.

W mojej ocenie recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymagania określone dla kandydatów do stopnia doktora w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Doktorantka wykazała

się nie tylko determinacją w udzielaniu odpowiedzi na postawione problemy badawcze, a nade wszystko – umiejętnością samodzielnego formułowania wniosków, co ma kluczowe znaczenie w zakresie prowadzenia badań naukowych. Autorka przedstawiła dzieło oryginalne i nowatorskie. Przedstawione studium uznaję za spełniające w pełni wymogi stawiane pracom doktorskim.

W konstatacji stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr Bożeny Różańskiej spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r., poz. 1571) i wnioskuję do Rady Dyscypliny Nauk o Bezpieczeństwie Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego o dopuszczenie Pani mgr Bożeny Różańskiej do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

.....*Janina Urych*.....